

УДК 378

ОЛЕНА СТАРЧЕНКО

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ, ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ І КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розглядаються передумови формування громадянського суспільства і процес формування лідерських, організаторських і комунікативних компетентностей майбутніх фахівців. Акцентується увага на функціях органів студентського самоврядування і принципах формування професійної спрямованості мислення студентської молоді. Розглядаються форми організації роботи студентського самоврядування, засоби, що забезпечують ефективне формування лідерських, організаторських і комунікативних компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: студентське самоврядування, формування, комунікативна компетентність, майбутні фахівці, професійна підготовка

«... Ви з вашою освітою і з тими можливостями, які відкриваються перед Вами, не тільки будете добрими громадянами і надійними лідерами суспільства, але Ви будете вести також інших, навчати інших. Якщо Ви будете вірити в світ, якщо Ви вірите в швидкі зміни, Ви також повинні навчитися розвивати в собі певні якості, які дозволяють Вам керувати змінами, скажімо, змінами в довкіллі, в економіці, у суспільстві».

(Лауреат Нобелівської премії Миру Кофі Аннан)

Постановка проблеми. Сучасний етап історичного розвитку України характеризується історичними змінами в житті народу, оновленням усіх сфер діяльності людини, переоцінкою та утвердженням у свідомості нації нових світоглядних орієнтирів. Україна чітко визначала орієнтацію на входження в загальноєвропейський освітній простір.

Важливими передумовами формування сучасного громадянського суспільства є надання молоді реальних можливостей та інструментаріїв свідомої участі у прийнятті рішень у сфері молодіжної політики. Молодь – це рушійна сила, і від того, яке виховання, знання та навички вона отримає, залежить якість нашого майбутнього та держави загалом. Діяльність органів студентського самоврядування є тим засобом, що допомагає студентам у вирішенні їхніх проблем, сприяє отриманню лідерами управлінського досвіду, формує сучасну систему менеджменту. **Проблематика публікації** обумовлена насамперед тим, що самоврядування як соціальна модель потребує детального вивчення, перш за все, як форма соціального виховання майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень. Слід відзначити, що аналіз стану розвитку студентського самоврядування в Україні з урахуванням інтеграційних процесів неможливий без рефлексії подібних структур за кордоном. Порівнюючи стан розвитку студентського самоврядування в Україні та Європі, не можна не зазначити, що в європейських країнах набагато вищий рівень усвідомлення суспільством, державними органами влади ролі й значущості освіти як фактора національної безпеки [3, с. 21–30]. У свою чергу, світові інтеграційні процеси орієнтують вищі навчальні заклади України до залучення студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів до формування системи національної вищої освіти як складової європейської. Функціонування будь-якої структури неможливе без законодавчої бази. Методологічні засади громадського самоврядування знайшли відображення у Конституції України, а питання студентського самоврядування – у Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту" та Концептуальних засадах щодо стратегій та основних напрямів розвитку освіти в першій чверті XXI століття [6; 5].

Самоврядування ВНЗ покликане навчити студентство досягати поставлених цілей, дати змогу студентам відчувати себе активними учасниками управління і разом з тим зрозуміти, наскільки це важливо і відповідально – приймати рішення щодо організації та втілення в життя певних проектів. Студентське самоврядування протягом останніх років має динамічний і стабільний розвиток, стає невід'ємною частиною якісної вищої освіти, сприяє його демократизації. Аналіз теоретичних джерел дозволяє констатувати, що студентське самоврядування – це форма управління, за якою студентство має право самостійно вирішувати питання внутрішнього менеджменту, або виборна установа, що здійснює таке керівництво. Така форма керівництва надає праву студенту самостійно вирішувати питання внутрішнього управління, а також мати свої керівні органи.

Метою статті є з'ясування можливості формування лідерських, організаторських і комунікативних якостей майбутніх фахівців у студентському середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення студентського самоврядування в Україні на засадах Болонської декларації визначило основні напрями демократизації системи освіти, а саме: виборність представників студентського самоврядування, гласність їхньої діяльності, періодична звітність про результати роботи, участь у роботі керівних органів ВНЗ (вчена рада, ректорат, деканат, ради факультетів тощо), підтримка запровадження двох основних освітніх циклів (бакалавр, магістр), сприяння мобільності студентів, викладачів і науковців, забезпечення якості освіти.

Запровадження студентського самоврядування у вищих навчальних закладах є конкретною реалізацією громадянських прав студентів, формування у них почуття відповідальності, уміння розв'язувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми. Водночас студентське самоврядування є дієвою формою самовиховання.

Тож які можливості є у студента, який бере активну участь у діяльності студентського самоврядування?

Самоврядування ВНЗ – реальна можливість показати себе, проявити свою ініціативність, креативність, дипломатичність, адже вищий навчальний заклад –

це особливий світ, окрема держава зі своєю політикою. Це важливий фактор розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення в них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації. Досвід взаємостосунків, виявлення та захисту своїх інтересів, життя в студентському середовищі, досвід самореалізації – ось основні кити, на яких формується така риса, як лідерство. А це означає, що ти виховуєш в собі організованість, вчишся відповідати за свої дії перед собою, перед людьми, перед державою. Якості лідера формуються в освітньо-виховному просторі ВНЗ через усвідомлене включення студентів у різноманітну діяльність органів студентського самоврядування.

Як педагогічно організований процес, формування лідерських якостей студентів ВНЗ включає в себе такі компоненти: мета, завдання, принципи, педагогічні умови, суб'єкти діяльності, основні форми студентського самоуправління, методи і технології, суб'єкти соціально-значущої діяльності, критерії та показники ефективності.

Вивчення й аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду засвідчує, що залучення студентів до громадської діяльності, зокрема, до діяльності органів студентського самоврядування, має позитивний вплив на розвиток у них якостей лідера.

До функцій органів студентського самоврядування можемо віднести такі:

- інформаційна, спрямована на поширення соціально і професійно значущої інформації;

- діяльнісна, що полягає в активній участі студентів у всіх напрямках життєдіяльності ВНЗ;

- комунікативна, що сприяє формуванню позитивної взаємодії студентів з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу, корпоративної культури.

Розкриваючи питання формування комунікативної компетентності, зупинимось на деяких принципах формування професійної спрямованості мислення, що забезпечують ефективне формування професійної діяльності, зокрема, професійно-комунікативної.

Принцип позитивного підкріплення з боку викладача. Реалізація цього принципу відіграє велику роль у самоствердженні студента і тим самим – у формуванні стійкого інтересу (мотивів) і формуванні професійних умінь.

Заслужують на увагу, з огляду розбудови комунікативного середовища, й *принципи емоційності та креативності*. Як зазначають дослідники, емоційність дає змогу забезпечити мовленнєво-мовний розвиток студента на основі єдності його душі, серця й розуму, тобто спонукає сприйняти комунікативну науку щиро, як найбільш потрібну, рідну, що максимально мобілізує його увагу, пам'ять, уяву, мислення й волю. Суть кретивності полягає в забезпеченні результативності творчої мовленнєвої діяльності.

Зв'язок культури з освітою є не просто обумовленим, а сутнісно взаємозалежним. *Принцип культуровідповідності* передбачає навчання і виховання в контексті культури, орієнтацію освіти на характер і цінності культури, на засвоєння її досягнень та відтворення, на прийняття людиною соціокультурних норм та їхній подальший розвиток.

Будучи процесом формування духовного обличчя людини під впливом моральних і духовних цінностей як надбанням її культурного кола, освіта є сукупністю систематизованих знань, навичок та вмінь, набутих і засвоєних людиною самостійно чи в навчальних закладах у результаті навчання, пізнання,

виховання й розвитку [4, с. 241], [1, с. 67]. При цьому головним є не обсяг знань, а їх поєднання з якостями особистості та вміннями самостійно використовувати знання. Ідеал людини задається не списком того, що вона повинна знати й уміти, а стійкішими орієнтирами, що спрямовують діяльність людини в будь-якій сфері: культура творчої праці, культура розумного споживання, культура гуманістичного спілкування, культура пізнання, культура світогляду, культура естетичного освоєння дійсності.

Переорієнтація освіти із «знаньцентричної» на «культуровідповідну» сформує людину не лише освічену, але культурну й духовну, навчить не думок, а мислити, спрямує не на оволодіння готовими знаннями та їх застосування, а на креативність. З одного боку, оволодіння культурою впливає на становлення індивідуальності і, відповідно, на освітній рівень суспільства; з іншого, – присвоєна система цінностей впливає на мету й спосіб використання індивідуальністю свого потенціалу, тобто на моральний рівень суспільства. Таким чином, основним напрямом переорієнтації професійної підготовки є перехід від просвітництва до здійснення життєтворчої та культуротворчої місії, від маніпулятивної, авторитарної педагогіки до педагогіки особистісно зорієнтованої, педагогіки співробітництва.

Студентське самоврядування створює середовище для найбільш повної реалізації лідерського потенціалу особистості й розвитку соціальнозначущих якостей студента, необхідних для його успішного становлення як усебічно розвиненого громадянина й успішного фахівця.

Найбільш ефективними організаційними формами роботи студентського самоврядування, що забезпечують формування лідерських якостей студентів, вважаємо:

- форми співуправління (зустрічі студради з ректором ВНЗ, захист програм і проектів студентського самоврядування на вченій раді, створення банку даних про студентський контингент за показниками соціальної активності, оформлення соціального паспорту групи);
- форми реалізації управлінських повноважень (студрада, оргкомітет, старостат, рада факультету, рада групи, групові та факультетські збори щодо висунення кандидатів в органи студентського самоврядування, президентський марафон);
- форми реалізації цільових функцій (прес-центр, студклуб, аспірантсько-студентське наукове товариство, студентська служба безпеки, спорткомітет, профільні об'єднання на факультетах);
- форми підготовки студентського лідера (кураторська година, самопрезентація першокурсників, клуб "Пізнай себе", профільна зміна студентського активу);
- форми соціального партнерства (молодіжні громадські організації, клуби міжвузівського активу "Лідер", молодіжний громадський рух, студентський форум молодіжної ініціативи);
- форми оцінки результативності самокерованої діяльності (доповідь Президента студради на вченій раді навчального закладу, підсумкове засідання студради, "круглий стіл", дебати, самозвіти, студентська пошта, студентський моніторинг) [7, с. 44 - 45].

Також важливо відзначити, що для формування та діагностування лідерських якостей, що проявляються в процесі суспільної самокерованої діяльності, крім

соціально орієнтованих ситуацій, актуальним вважаємо введення додаткових спецкурсів ("Я – лідер", майстер-класи, практикуми з проектних технологій тощо). Необхідно звертати увагу на проблеми студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, надавати студентському самоврядуванню належну організаційну та інформаційну підтримку, підтримувати студентські ініціативи.

Важливо підвищувати рівень зацікавленості студентів суспільним життям власного вищого навчального закладу за допомогою організації відповідних майстер-класів, тренінгів, курсів, видання регулярних студентських брошур, створення відповідних веб-сайтів тощо. Ефективним, на нашу думку, є створення сприятливого соціально-психологічного мікроклімату в колективах, атмосфери довіри студентів до викладачів і керівництва, належних матеріально-технічних умов для вільного самовиявлення студентів.

Формуванню лідерських, організаційних і комунікативних компетентностей сприяє проведення міжнародних науково-практичних конференцій з питань студентського самоврядування за участю представників європейських вищих навчальних закладів.

Сучасність вимагає вміти працювати в інформаційному просторі, вирішувати суперечності, виступати перед аудиторією, вміти донести інформацію до залу, правильно реагувати на критику. Взагалі, якщо замислитись над основною метою освіти, то вона і зводиться до формування розвитку практичних здібностей та вмінь, що допоможуть людині досягнути професійного й особистого успіху саме за допомогою комунікацій як однієї з найвагоміших складових професійної діяльності. В епоху стрімкого технологічного прогресу комунікативна компетентність або вміння спілкуватись є чи не найголовнішим, найважливішим вмінням для досягнення поставленої професійної мети й успіху. Це допомагає не тільки у вирішенні професійних задач, але й є показником того, як людина сприймає дійсність, як оцінює і розуміє світ за межами своєї професії. Це вимоги сучасності. Мистецтво спілкування – це вміння будувати соціальні, ділові стосунки, досягати взаєморозуміння.

Відтак, обґрунтовуючи педагогічні умови формування комунікативної компетентності, привернемо увагу до наступного:

1. Підґрунтям створення освітнього комунікативного середовища є професійна підготовка майбутнього фахівця на засадах культурно та особистісно орієнтованого й розвивального навчання.

2. Компонентами освітнього комунікативного середовища вважаємо загальнодидактичні, професійно орієнтовані та методичні принципи, навички, уміння, цінності та досвід комунікативної діяльності.

3. Ефективними організаційними формами роботи студентського самоврядування, на нашу думку, є: співуправління, форми соціального партнерства, підготовка студентського лідера, спецкурси, проведення міжнародних науково-практичних конференцій за участю представників європейських вищих навчальних закладів тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Українське суспільство перебуває в розпалі процесу соціальної диференціації, що передбачає виокремлення політико-економічних та культурних інтересів конкретних соціальних верств і соціально-демографічних груп населення. Відповідно, студентська молодь завжди була в авангарді всіх соціальних перетворень та політичних рухів, а нерідко ставала і їх рушійною силою. Отже, студентське

самоврядування у ВНЗ має особливі можливості в підготовці компетентних, конкурентноспроможних фахівців, яких потребує сучасний ринок праці, виступаючи механізмом формування здібностей, що підвищують можливості особистості у майбутній професійній та соціально-значущій діяльності в нових соціально-економічних умовах. Вивчення і узагальнення реального досвіду в галузі розвитку студентського самоврядування та відповідних наукових джерел вказує на різноманіття форм і напрямів діяльності і дозволяє зробити висновок, що студентське самоврядування створює середовище для найбільш повної реалізації лідерського потенціалу особистості, організаторських та комунікативних якостей майбутніх фахівців. Перспективами подальших розвідок із даної проблематики вважаємо розробку моделі формування комунікативних компетентностей майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Астахова Е.В. Трансформация социальных функций высшего образования в современных условиях: учебн. брошюра / Е.В. Астахова. - Х. : ХГИ "НУА", 1999. - 75 с. - С. 67.
2. Бондаревская Е. В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. - 2001. - № 1. - С. 17-24.
3. Вища освіта в Україні і Болонський процес: навч. посібник. // за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. - К. : Знання, 2005. - 327 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. С.У. Гончаренко]. - К. : Либідь, 1997. - 376 с. - С. 241.
5. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах // Інформаційний вісник вищої освіти. - 2002. - № 7.
6. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої школи. - К. : Знання, 2005. - 55 с.
7. «Шляхи соціального становлення студентів вищих навчальних закладів в умовах загальноєвропейського освітнього простору» / зб. м-лів IV Міжнародної "Школи студентських ініціатив" [для вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації], (13-14 грудня 2013 року). - Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2013. - 80с.

Стаття надійшла до редакції .12.09. 2014 р.

СТАРЧЕНКО Е.

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко, Украина

СТУДЕНЧЕСКОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЛИДЕРСКИХ, ОРГАНИЗАТОРСКИХ И КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

В статье рассматриваются предпосылки формирования гражданского общества и процесс формирования лидерских, организаторских и коммуникативных компетенций будущих специалистов. Акцентируется внимание на функциях органов студенческого самоуправления и принципах формирования профессиональной направленности мышления студенческой молодежи. Рассматриваются формы организации работы студенческого самоуправления, обеспечивающие эффективное формирование лидерских, организаторских и коммуникативных компетенций будущих специалистов.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, формирование, коммуникативная компетентность, будущие специалисты, профессиональная подготовка.

STARCHENKO O.

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Hlukhiv, Ukraine

STUDENTS' GOVERNMENT AS THE FACTOR OF FORMING FUTURE SPECIALISTS' LEADERSHIP SKILLS, ORGANIZATIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article deals with the preconditions of civil society forming. The possibilities for the student who takes active part in the students' government are described. The process of forming future specialists' leadership skills, organizational and communicative competence is characterized. Special attention is given to the functions of students' government bodies, and principles of forming of students' professional orientation of thinking. The forms of organizing students' government's work are discussed as well as the means that ensure effective forming of future specialists' leadership skills, organizational and communicative competence. The importance of the development and support of students' government is stressed.

Key words: *students' government, communicative competence forming, future specialists, professional training.*